

MỐI QUAN HỆ BẤT HÒA?

Phát triển sản, sinh kế người dân và tài nguyên rừng

Nguyễn Hải Vân, Nguyễn Xuân Lâm & Nguyễn Việt Dũng

Đặc điểm sự phát triển sản ở Việt Nam

- Sự chuyển dịch của cây sản từ cây lương thực truyền thống → cây “xóa đói giảm nghèo” → cây hàng hóa
- Hình thức canh tác sản: quảng canh, nhỏ lẻ theo quy mô hộ gia đình
- Diện tích sản tăng giảm phụ thuộc hoàn toàn vào thị trường
- Diện tích sản (2014) vượt 110.000 ha so với Quy hoạch tổng thể phát triển sxnn

GIÁ THUYẾT:

Mối quan hệ trái chiều giữa sự phát triển sản, sinh kế người dân và các nỗ lực bảo vệ tài nguyên rừng?

Trung tâm Con người và Thiên nhiên

CÁC NGHIÊN CỨU TRƯỜNG HỢP

• Khu vực Bắc Trung Bộ: Nghệ An

Xã Hạch Dịch, Đồng Văn và Tiền Phong, huyện Quế Phong - vùng đệm KBTTN Pù Hoat (Nghệ An)

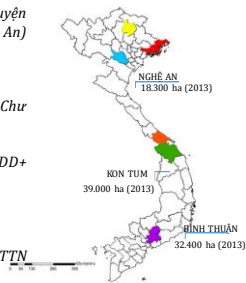
• Khu vực Tây Nguyên: Kon Tum

Xã Sa Sơn, huyện Sa Thầy - vùng đệm VQG Chư Mon Ray (Kon Tum)

Xã Hiếu, huyện Kon Plong, địa bàn dự án REDD+ (Kon Tum)

• Khu vực Nam Trung Bộ: Bình Thuận

Xã Đức Thuận và Suối Khiết, vùng đệm KBTTN Núi Ông, Tánh Linh (Bình Thuận)

Thời gian thực hiện: T11/2013 - T11/2014

Trung tâm Con người và Thiên nhiên

MỐI QUAN HỆ SẢN, SINH KẾ VÀ TÀI NGUYÊN RỪNG/ĐẤT RỪNG: NHỮNG BẰNG CHỨNG THỰC TẾ

- Động lực thị trường sản và nhu cầu sinh kế → Mở rộng diện tích canh tác → Xâm lấn, xâm canh về phía rừng

“Trường hợp người dân làng Ba Rò Gốc, xã Sa Sơn, huyện Sa Thầy (Kon Tum) có trên 150 hộ đồng bào Ja Rai ở sát vùng lõi Vườn Quốc Gia Chư Môn Rây liên tục mở rộng diện tích trồng sản, lấn cả vào vùng lõi của VQG”

“Từ 2007 - 2012, gần 20 km quốc lộ 24 và đường Hồ Chí Minh đi qua xã Hiếu (huyện Kon Plong, Kon Tum) nương sản hai bên đường. Nhiều trường hợp người dân đã bị kiểm lâm và chính quyền địa phương xử phạt vì phá rừng lấy đất trồng sản”

Trung tâm Con người và Thiên nhiên

**MỐI QUAN HỆ SẢN, SINH KẾ VÀ TÀI NGUYÊN RỪNG/ĐẤT RỪNG:
NHỮNG BẰNG CHỨNG THỰC TẾ**

- Vai trò tiên phong của cây sắn trong diễn thế "phá rừng"

Trường hợp tại KBTNN Núi Ông, tỉnh Bình Thuận : 2.218,73 ha (2013) RSX & RDD thuộc KBTNN Núi Ông trên địa phận huyện Tân Linh, biến mất hoàn toàn trong giai đoạn 2004 – 2014 do hoạt động xâm canh lấy đất sản xuất của người dân địa phương.

**MỐI QUAN HỆ SẢN, SINH KẾ VÀ TÀI NGUYÊN RỪNG/ĐẤT RỪNG:
NHỮNG BẰNG CHỨNG THỰC TẾ**

- Sự dịch chuyển về phía rừng của sản do tác động của các dự án phát triển hoặc mất đất cho các loại cây công nghiệp khác (điển hình: cao su)

NCTH tại xã Đông Văn và Tiên Phong, huyện Quế Phong (Nghệ An):

150 hộ dân người Thái tái định cư của thủy điện Hòa Na chuyển về đây đã gần 3 năm. Kế hoạch cấp đất sản xuất chưa triển khai. Một phần lớn quỹ đất sản xuất được dành cho dự án trồng cao su (1800 ha). Người dân không có lựa chọn nào khác ngoài việc buộc phải xâm lấn vào rừng để có đất canh tác. Cây sắn được lựa chọn phù hợp nhất trong điều kiện kinh tế hộ hiện tại.

Ước tính diện tích rừng thuộc KBTNN Pà Hoạt có nguy cơ chuyển đổi phục vụ sản xuất ít nhất 150 – 300 (ha)

Trung tâm Con người và Thiên nhiên

**MỐI QUAN HỆ SẢN, SINH KẾ VÀ TÀI NGUYÊN RỪNG/ĐẤT RỪNG:
NHỮNG BẰNG CHỨNG THỰC TẾ**

- Xáo trộn về mặt xã hội trong hệ thống quan niệm và quyền tiếp cận, sử dụng và hưởng lợi đối với rừng và đất rừng tại một số vùng

Một thị trường đất được hình thành: khi đồng bào DTTS trở thành nguồn cung cấp đất cho thị trường này.

Tại xã Đức Thuận, huyện Tân Linh: 150 – 200 triệu/ha đất rẫy (2014)

Giá trị của đất tăng lên, quan niệm về "quyền sở hữu", ranh giới cũng trở nên rõ ràng hơn → Xung đột, mâu thuẫn về quyền sử dụng đất ngày càng căng thẳng

Tình trạng chồng lấn, không rõ ràng về ranh giới đối với 163 ha diện tích rừng giữa BQL VQG Chư Mon Rây và các hộ dân thôn Ba Rờ Gốc, xã Sa Sơn ngày càng trở nên căng thẳng

Trung tâm Con người và Thiên nhiên

**MỐI QUAN HỆ SẢN, SINH KẾ VÀ TÀI NGUYÊN RỪNG/ĐẤT RỪNG:
NHỮNG BẰNG CHỨNG THỰC TẾ**

Tình thế "tiến thoái lưỡng nan": Bảo vệ rừng, bảo tồn ĐDSH vs sinh kế cây sắn

"Từ bỏ sản xuất sắn (sinh kế chính) theo đuổi giấc mơ carbon" – Nghiên cứu trường hợp tại xã Hiếu (huyện Kon Plong, Kon Tum)

Trung tâm Con người và Thiên nhiên

CÂU HỎI VÀ THẢO LUẬN?

- Có thể bảo vệ được rừng tự nhiên còn lại trước sự ép của việc mở rộng diện tích các cây hàng hóa, như sắn?
- Vai trò của lực lượng thực thi bảo vệ rừng trước sự xâm lấn này? Làm thế nào để ngăn chặn được tình trạng này? Câu chuyện về luật pháp và thực thi luật pháp.
- Các chính sách liên quan: quy hoạch phát triển rừng, quy hoạch sử dụng đất hay quy hoạch phát triển sắn nên được điều chỉnh như thế nào?

